

ЕЪРИ СРЕЩУ ИРЛАНДИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 27 април 1979 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: Чл. 26 ; 6-1 ; 14+6-1 ; 8 ; 13

Ключови думи и изрази:

изчерпване на вътрешноправните средства за защита/ справедлив процес/ достъп до правосъдие/ произнасяне по спор за граждански права и задължения/ правна помощ/ дискриминация/ зачитане на семейния живот/ посегателство/ ефективно вътрешноправно средство за защита

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

Klass and Others, 6 September 1978, Series A no. 28; De Wilde, Ooms and Versyp, 18 June 1971, Series A no. 12; Koenig, 28 June 1978, Series A no. 27; Golder, 21 February 1975, Series A no. 18; "Belgian Linguistic", 23 July 1968, Series A no. 6; Luedicke, Belkacem and Koc, 28 November 1978, Series A no. 29; Marckx, 13 June 1979, Series A no. 31; Delcourt, 17 January 1970, Series A no. 11; De Wilde, Ooms and Versyp, 10 March 1972, Series A no. 14; National Union of Belgian Police, 27 October 1975, Series A no. 19.

ПО ДЕЛОТО ЕЪРИ,

Европейският съд по правата на човека на заседание, съгласно чл. 43 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") и съответните разпоредби от Правилника на съда, в състав от следните съдии:

Председател г-н Дж. Виарда,
членове:

г-н П. О Донахю,
г-н Тор Вилиамсон,
г-н В. Гансхоф ван дер Мерш,
г-н Д. Евригенис,
г-н Л. Лийш,
г-н Ф. Гьолчуклу,

както и г-н М. А. Ейсен - секретар, и г-н Х. Петцолд - помощник-секретар;

Като обсъди делото в закрито заседание на 23 и 24 февруари и на 10 и 11 септември 1979 година, съдът взе следното решение, което беше прието на последната от упоменатите дати.

ПРОЦЕДУРА:

(от параграф 1 до 7 се описва процедурата , следвана от Съда)

ФАКТИТЕ:

8. Г-жа Johanna Еъри по произход е ирландска гражданка, родена през 1932 год., живуща в гр. Корк... Омъжва се през 1953 год. и има четири деца, последното от които е все още на нейна издръжка. По времето, когато се приема доклада на Комисията, г-жа Еъри е получавала социална помощ за безработни, като впоследствие през юли 1978 год. тя започва работа. Седмичната ѝ надница през декември 1978 год. е 39.99 лири. През 1974 год. тя получава съдебна заповед срещу съпруга си за изплащане на издръжка в размер на 20 ирландски паунда на седмица, която се увеличава през 1977 год. на 27 ирландски паунда, а

през 1978 год. на 32 ирландски паунда. Г-н Еъри, който първоначално е работил като шофьор на камион, а впоследствие става безработен, през май 1978 год. спира да изплаща каквато и да е издръжка.

Г-жа Еъри твърди, че нейният съпруг е алкохолик и че още преди 1972 год. често я заплашвал, а понякога и упражнявал физическо насилие над нея. През януари 1972 год., в образувано от жалбоподателката производство, г-н Еъри е осъден от Районния съд на гр. Корк за физическо насилие и глобен. През следващия юни той напуска съпругеското жилище, като никога не се връща обратно да живее там, но въпреки това г-жа Еъри се страхува, че той може да поиска да направи това.

9. Преди 1972 год., в продължение на осем години, г-жа Еъри се опитва напразно да сключи със своя съпруг споразумение за фактическа раздяла. През 1971 год. той отказва да подпише договора, подготвен за целта от нейния адвокат, а по-късните й опити да получи нужното съдействие от негова страна се оказват също безуспешни.

От юни 1972 год. тя полага усилия да получи съдебно решение за раздяла на основание физическия и психическия тормоз, на който са били подложени тя и децата ѝ от страна на съпруга ѝ, като във връзка с това тя се консултира последователно с няколко адвокати. В крайна сметка тя не успява да наеме адвокат, който да я защитава, поради финансовата си невъзможност да посрещне разходите.

През 1976 год., г-жа Еъри се обръща с молба към църковния трибунал за отменяне на нейния брак. Нейната молба все още се разглежда и дори да бъде удовлетворена, това не би променило нейния граждански статус.

Вътрешното законодателство

10. В Ирландия, въпреки че е възможно да се получи при определени условия решение за недействителност на брака (акт на Върховния съд, с който бракът загубва законната си сила *ab initio*), развод в смисъл на прекратяване на брака не съществува. Чл. 43.3.2 от Конституцията гласи: "Със закон не може да се установят условия и ред за прекратяване на брака."

Все пак съпрузите могат да бъдат освободени от задължението за съвместно съжителство както чрез законно обвързващ ги договор за раздяла, сключен между тях, така и чрез съдебно решение за раздяла (известно още като развод "*mensa et thoro*", т.е. раздяла "на трапеза и постеля"). Такова решение няма правно действие върху съществуването на брака по силата на закона. То може да бъде получено само ако молителят представи доказателства по делото, които да доказват едно от трите специфични брачни провинения, а именно: прелюбодеяние, жестоко отношение или противоестествено поведение. Във връзка с това страните призовават свидетели за разпит по тези обвинения.

Съгласно чл. 120, ал. 2 от Закона за наследството от 1965 год., лицето, срещу което е издадено решение за съдебна раздяла, вследствие на него изгубва някои наследствени права върху имотите на своя съпруг.

11. Единствено компетентен да постанови решение за съдебна раздяла е Върховният съд. Страните по делото могат да водят делото лично. Въпреки това, отговорите на Правителството по поставените от Съда въпроси (виж параграф 7 по-горе) разкриват, че във всяко едно от 255-те производства за раздяла, започнали в Ирландия през периода от януари 1972 год. до декември 1978 год., без изключение молителят се е представлявал от адвокат.

В своя доклад от 9 март 1978 год. Комисията отбелязва, че приблизителният размер на разноските, които трябва да поеме представляваният от адвокат молител, възлиза на сума от 500 до 700 паунда при липса на оспорване и съответно от 800 до 1200 паунда при наличие на оспорване. Точният размер на сумата е в зависимост от такива фактори като броя на свидетелите и сложността на предмета на спора. При дела, приключили с успех за съпругата-молител, общото правило е, че съпругът се задължава да заплати всички разумни разноски, понесени от нея, като точната цифра се определя от специално лице по таксите.

Понастоящем правната помощ в Ирландия не е разпространена за случаите на съдебна раздяла, както впрочем и по каквито и да е гражданско-правни въпроси. През 1974 год. се основава Комитет по гражданско-правна помощ и консултации под председателството на г-н Justice Pringle. Комитетът през декември 1977 год. внася доклад в Правителството, чрез който препоръчва въвеждането на всестранна правна помощ и консултации в тази област. На 22 февруари 1979 год. представител на Правителството информира Съда, че по принцип Правителството е решило да въведе правна помощ по семейно-правни въпроси, като се надява необходимите мерки в тази насока да бъдат предприети преди края на 1979 год.

12. След като г-жа Еъри е подала своята жалба до Комисията, през 1976 год. влиза в сила Закона за семейството (Закон за грижата за съпрузите и децата). Чл. 22, ал. 1 от закона гласи :

“По молба на един от съпрузите, съдът може, ако установи, че има достатъчно основания с оглед сигурността и благополучието на единия съпруг или на дете, което е на издръжка на семейството, да задължи другия съпруг, ако той живее там, където молителят или детето живеят, да напусне това място, като независимо дали съпругът-молител в определен момент обитава или не това място, съдът забранява на другия съпруг дори да влиза там до по-нататъшно съдебно нареждане или за определен от съда срок.”

Такава заповед - всеобщо известна като “забраняваща заповед” (“barring order”) - е с временен характер и по всяко време може да бъде подадена жалба за нейното отменяне (чл. 22, ал. 2). Освен това, максималната продължителност на такава заповед, издадена от Районния съд - за разлика от Окръжния и Върховния съд - е три месеца, въпреки че нареждането включва възможност и за продължаване на срока.

Съпруга, която е била подлагана на физическо насилие, има възможност също така да открие съкратено наказателно производство.

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

13. (.....)

14. На 7 юли 1977 год. Комисията обявила за допустима жалбата на г-жа Еъри по отношение на невъзможността тя ефективно да използва правното средство на съдебната раздяла и определила за недопустима останалата част от жалбата.

В своя доклад от 9 март 1978 год. Комисията изразява единодушно мнението си, че неосигуряването от страна на държавата на ефективен достъп на жалбоподателката до правосъдие, за да може тя да получи решение за съдебна раздяла, представлява нарушение на чл. 6, т. 1.

ОКОНЧАТЕЛНИ СТАНОВИЩА ПРЕД СЪДА

15. (.....)

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. ПРЕДВАРИТЕЛНИ ВЪПРОСИ

16. Правителството счита , че жалбата на г-жа Еъри е недопустима на основание, първо, че тя е явно необоснована, и второ, че лицето не е изчерпало вътрешноправните средства за защита.

Според Комисията, докато безспорно Съдът е компетентният орган, който решава всички спорове по същество, както и спорите по тълкуването и прилагането на закона , то извън компетентността на Съда е да преценява дали Комисията се е произнесла правилно относно допустимостта на жалбата. По време на заседанията, Главният делегат на Комисията изрази мнението, че въпросите, свързани с допустимостта на жалбата, се разглеждат от Съда като съществен правен елемент от развитието на делото, а не като компетентност на апелативна инстанция.

17. Съдът е установил два основни принципа в тази област. Първият е, че решенията на Комисията, с които жалбите се определят за допустими, не могат да се обжалват; вторият е, че когато веднъж делото е отнесено до него, Съдът придобива всички права да правораздава и да решава, включително и въпроси като например относно допустимостта на жалбата, възникнали по-рано пред Комисията (виж решението по делото Klass и други от 6 септември 1978 год., серия A , N 28, стр. 17, параграф 32). Съчетаването на тези два принципа показва, че когато решава такива въпроси, Съдът не действа като апелативна инстанция, а просто констатира дали са удовлетворени условията, които ще му позволят да разгледа делото по същество.

18. Само по себе си твърдение на Правителството пред Съда, че жалбата е явно необоснована, в действителност не поражда спор относно тези условия. То по същността си представлява изявление, че делото не е *prima facie* срещу ответната държава. Твърдение с такъв ефект по същността си представлява едно възражение, което Комисията трябва да вземе предвид, преди да се произнесе по въпроса за допустимостта на жалбата (чл. 27, ал. 2 от Конвенцията); в случай че отхвърли едно такова възражение, Комисията е длъжна, след разглеждане на фактите по делото, да състави доклад, съдържащ мнението на Комисията дали е имало или не нарушение (чл. 31). От друга страна, наличието на разлика между твърдението, че жалбата е явно необоснована, и твърдението, че липсва нарушение, не е от значение за Съда, чиято задача е да се произнесе с окончателно решение дали ответната държава се е съобразила или, обратно, е нарушила Конвенцията (членове 50, 52 и 53).

Същото не важи по отношение на твърдението, че вътрешноправните средства за защита не са били изчерпани. Правилото, съдържащо се в чл. 26 "освобождава държавите от отговорност пред международен орган за техни действия, ако те преди това не са имали възможността да разгледат възникналите въпроси по реда на собствената си правна система " (решението De Wilde, Ooms and Versyp от 18 юни 1971 год., серия A, N 12, стр. 29, параграф 50); то се отнася до правната възможност да се подведе под отговорност държавата по силата на Конвенцията. При това положение става ясно, че такова твърдение би могло да предизвика спорове, различни от тези, свързани със същността на твърдението за нарушение.

Следователно, Съдът не е длъжен да се произнася по първото от предварителните възражения, на които се позовава Правителството, но задължително това трябва да направи по второто; при това, последното от двете възражения е повдигнато от Правителството пред Комисията, така че не може да става дума то да е преклудирано (виж споменатото по-горе решение De Wilde, Ooms and Versyp, стр. 30, параграф 54).

19. Правителството поддържа становището, че жалбоподателката не е изчерпала вътрешноправните средства за защита в тяхното многообразие.

А) На първо място то твърди, че тя е могла да сключи със своя съпруг договор за раздяла или да поиска издаването на “забраняваща заповед” или получаването на издръжка по силата на Закона от 1976 год. (виж параграфи 10 и 12 по-горе).

Съдът подчертава, че единствените правни средства за защита, които чл. 26 от Конвенцията изисква да бъдат използвани, са само онези правни средства, които са в непосредствена връзка с нарушението, по повод на което е подадена жалбата. Твърдяното от г-жа Еъри нарушение всъщност е това, че в нейния случай държавата не ѝ е осигурила достъп до правосъдие с оглед подаване на молба за съдебна раздяла. Както е известно, нито сключването на договор за раздяла, нито получаването на “забраняваща заповед” или определянето на издръжка, не осигуряват такъв достъп. Следователно, Съдът не би могъл да възприеме първата част от това възражение на Правителството.

Б) На второ място, Правителството набляга на факта, че жалбоподателката би могла да се яви пред Върховния съд без задължително да бъде представлявана от адвокат. То твърди също така, че тя нищо не печели от една съдебна раздяла.

Съдът напомня, че международното право, към което чл. 26 изрично препраща, изисква единствено възможност за използване на правни средства за защита, които са едновременно “по отношение на засегнатите лица и са достатъчни, което означава, че дават възможност на тези лица да си осигурят правна защита във връзка с техните оплаквания” (виж цитираното по-горе решение *De Wilde, Ooms and Versyp*, стр. 33, параграф 60). Същевременно Съдът не би могъл да прецени дали възможността г-жа Еъри да води делото лично представлява “вътрешноправно средство за защита” в горния смисъл, без в същото време да се произнесе по съществото на нейната жалба по чл. 6, т. 1, а именно по отношение на твърдяната невъзможност за ефективен достъп до Върховния съд. Също така, аргументът, че една съдебна раздяла не би била от полза за жалбоподателката, се явява много тясно свързан с друг аспект на тази жалба, а именно дали не е възникнала някаква действителна предубеденост. Затова Съдът присъединява останалата част от възражението към съществото на спора.

II. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА Т. 1 НА ЧЛ.6, ВЗЕТА САМОСТОЯТЕЛНО

20. (текст на чл. 6, т. 1)

Г-жа Еъри цитира решението по делото *Golder* от 21 февруари 1975 год. (серия А, N 18), където Съдът постанови, че тази точка възплъщава правото на достъп до правосъдие за определянето на гражданските права и задължения; тя поддържа, че тъй като прекалено високите съдебни разноси са ѝ попречили да заведе дело пред Върховния съд с молба за съдебна раздяла, то е налице нарушение на гореспоменатата разпоредба.

Това съображение единодушно е прието по същество от Комисията, но се оспорва от Правителството.

21. Жалбоподателката желае да получи решение за съдебна раздяла. Не би могло да има съмнение, че резултатът от едно производство за раздяла е “решаващ по отношение на личните права и задължения”, а оттук, по аргумент на по-голямото основание, и по отношение на “гражданските права и задължения” по смисъла на чл. 6, т. 1 от Конвенцията; следователно, разпоредбата на чл. 6, т. 1 е приложима за настоящия случай (виж решението по делото *Konig*

от 28 юни 1978 год., серия А, стр.стр. 30 и 32, параграф 90 и 95). Освен това, този пункт не е оспорен пред Съда.

22. “Чл. 6, т. 1 от Конвенцията дава право на всеки да заведе иск за защита на неговите граждански права и задължения пред съд или трибунал” (гореспоменатото решение *Golder*, стр. 18, параграф 36). Следователно чл. 6, т. 1 предоставя на г-жа Еъри право на достъп до Върховния съд с оглед подаване на молба за съдебна раздяла.

23. Би било удобно в този момент да се разгледа твърдението на Правителството, че жалбоподателката нищо не печели от една съдебна раздяла (виж параграф 19 (б) по-горе).

Съдът отхвърля подобна аргументация. Съдебната раздяла е институт на ирландското право и като такъв би следвало да се предостави като правно средство за защита на всеки, който отговаря на условията, предписани от ирландския закон. Изборът кое правно средство да се използва е въпрос на индивидуална преценка; следователно, дори и да се счете за вярно, че избраното от г-жа Еъри правно средство за защита не е най-удачното за нейния конкретен случай, то това не е от значение.

24. Правителството счита, че жалбоподателката се ползва от достъп до Върховния съд, тъй като г-жа Еъри е свободна да се яви пред съда без да се представлява от адвокат.

Съдът счита, че тази възможност, взета сама за себе си, не изчерпва въпроса. Целта на Конвенцията е да гарантира не права, които съществуват само теоретично и илюзорно, а права, които са действителни и ефективни (виж, *mutatis mutandis*, решението от 23 юли 1968 год. по делото “*Belgian Linguistic*”, серия А, N 6, стр. 31, параграф 3 накрая и 4; гореспоменатото решение *Golder*, стр. 18, параграф 35 накрая; решението *Luedicke, Belkacem and Koc* от 28 ноември 1978 год., серия А, N 29, стр. 17-18; параграф 42; и решението *Marckx* от 13 юни 1979 год., серия А, N 31, стр. 15, параграф 31). Това особено важи за правото на достъп до правосъдие, като се има предвид и значимото място, което се отрежда в демократичните общества на правото на справедлив процес (виж, *mutatis mutandis*, решението *Delcourt* от 17 януари 1970 год., серия А, N 11, стр. 15, параграф 25). Следователно, трябва да се прецени доколко явяването на г-жа Еъри пред Върховния съд без да бъде представлявана от адвокат, би било ефективно, в смисъл дали тя би могла да води делото лично по подходящ и удовлетворителен начин.

По време на устните прения Правителството и Комисията изразиха противоположни гледни точки по този въпрос. Изглежда безспорно за Съда, че жалбоподателката би била в неравнопоставено положение, ако нейният съпруг се представлява от адвокат, а тя не. Дори да се остави настрана това евентуално положение, не е реалистично, по мнение на Съда, да се предполага, че в един съдебен процес от такъв характер молителят би могъл ефективно сам да води делото, дори да се вземе предвид юридическата помощ, която, както се подчертава от Правителството, се предоставя от съдията на страните, водещи делото лично.

В Ирландия делата за съдебна раздяла не са подсъдни на Районния съд, където процедурата е сравнително проста, а само на Върховния съд. Г-н Alan J. Shatter, специалист по семейно право в Ирландия, оценява Върховния съд като най-трудно достъпния съд, не само защото “таксите, които се плащат за представителство пред него, са твърде високи”, но също така и поради факта, че “процедурата по завеждане на делое сложна, особено по дела, които започват по лична молба”, каквито са делата за съдебна раздяла (Семейно право на Република Ирландия, Дъблин 1977 год., стр. 21).

Нещо повече, съдебните производства от този вид в допълнение към сложните правни елементи, включват и необходимостта от доказване на прелюбодеяние, противоестественно

поведение или, както е в настоящия случай, жестоко отношение; за установяване на фактите по делото може да се наложи назначаване на експертиза, както и намиране, призоваване и разпит на свидетели. Освен това, семейните спорове често предизвикват емоции, което едва ли е съвместимо със степента на обективност, изисквана от защитниците на страните пред съда.

Поради тези причини Съдът счита, че лице в положението на г-жа Еъри (виж по-горе параграф 8) не би могло лично и същевременно ефективно да води своето дело. Това виждане се подкрепя и от отговорите на Правителството по зададените от Съда въпроси, които разкриват, че във всяко от 255-те производства за съдебна раздяла, започнати в Ирландия в периода от януари 1972 год. до декември 1978 год., без изключение, молителят е бил представляван от адвокат (виж по-горе параграф 11).

Като взе предвид гореизложеното, Съдът заключи, че възможността за лично явяване пред Върховния съд не осигурява на жалбоподателката ефективно право на достъп до правосъдие, а от това пък следва, че то само по себе си не представлява вътрешноправно средство за защита, чието изчерпване се изисква от чл. 26 (виж по-горе параграф 19 Б).

25. Правителството иска да се направи разграничение от делото *Golder* на основание, че жалбоподателят по него не е имал достъп до правосъдие поради наличието на конкретна (позитивна) пречка, поставена от държавата под формата на забрана от страна на Министъра на вътрешните работи да се консултира с адвокат. Правителството поддържа становището, че обратно, в настоящия случай липсва както конкретна пречка, така и умишлен опит от страна на държавата да се препятства правото на достъп до правосъдие. Твърдяната липса на достъп до правосъдие произхожда не от каквото и да било действие от страна на властите, а единствено от обстоятелства, свързани лично с г-жа Еъри, за което Ирландия не би следвало да носи отговорност по силата на Конвенцията.

Въпреки че разликата между фактите по двете дела е безспорна, Съдът не се съгласява със заключението, до което Правителството стига оттам. На първо място, фактическото възпиране би могло да противоречи на Конвенцията също както една правна забрана (гореспоменатото решение *Golder*, стр. 13, параграф 26). Освен това, изпълнението на задължение по силата на Конвенцията в определени случаи изисква известно позитивно действие от страна на държавата; при такива обстоятелства държавата не може просто да остане пасивна и в тези случаи "няма място за разграничение между действия и бездействия"(виж, *mutatis mutandis*, гореспоменатото решение *Marckx*, стр. 15, параграф 31, и решението *De Wilde, Ooms и Versyp* от 10 март 1972 год., серия А, N 14, стр. 10, параграф 22). Задължението да се осигури ефективно право на достъп до правосъдие спада към тази категория задължения.

26. Основният аргумент на Правителството се основава на това, което те възприемат като последицата от мнението на Комисията, а именно, че във всички дела относно определянето на "гражданско право", държавата би била длъжна да осигури безплатна правна помощ. Всъщност, единствената изрична разпоредба на Конвенцията, касаеща безплатната правна помощ, е чл. 6, т. 3, б. (с), която се отнася до наказателните производства, като дори самата тя е предмет на ограничения; нещо повече, съгласно установената практика на Комисията, чл. 6, т. 1 не гарантира такова право на безплатна правна помощ. Правителството прибавя към аргументите си, че тъй като Ирландия, когато ратифицира Конвенцията, е направила резерва по отношение на чл. 6, т. 3, б. (с) с намерението да ограничи своите задължения за осигуряване на правна помощ в сферата на наказателното право, то по аргумент от по-силното основание не би следвало да се приеме, че тя имплицитно се е съгласила да осигурява неограничена безплатна правна помощ по граждански дела. Накрая правителството изтъква в своето становище, че Конвенцията не би следвало да се тълкува

така, че да се постигне социално и икономическо развитие в съответната Високодоговарящата се страна; такова развитие може да се осъществява само като процес.

Съдът съзнава, че по-нататъшното осъществяване на социалните и икономическите права зависи в голяма степен от положението - предимно финансовото, в която се намира въпросната държава. От друга страна, Конвенцията би следвало да се тълкува в светлината на настоящите условия (гореспоменатото решение *Marckx*, стр. 19, параграф 41), тъй като тя е предназначена да защитава личността действително и на практика, що се отнася до онези области, които тя касае (виж по-горе параграф 24). При все че Конвенцията регламентира граждански и политически по своята правна същност права, множество от тях включват елементи от социален или икономически характер. Съдът при това положение счита, също както Комисията, че ако дадено тълкуване на Конвенцията се разпростре и в сферата на социалните и икономическите права, то това не би следвало да бъде решаващ фактор срещу едно подобно тълкуване; няма гранична линия, който да раздели тази област от сферата, която се покрива от Конвенцията.

Освен това Съдът не споделя виждането на Правителството за последиците от изразеното от Комисията мнение.

Би било погрешно да се правят обобщения от заключението, че възможността за лично явяване пред Върховния съд не осигурява на г-жа Еъри право на ефективен достъп до правосъдие; това заключение не се отнася до всички дела, касаещи "граждански права и задължения", нито пък до всички участници в тях. Възможно е понякога възможността за лично явяване пред съда, дори без помощта на адвокат, да отговаря на изискванията на чл. 6, т. 1; може да има случаи, когато тази възможност осигурява адекватен достъп дори до Върховния съд. В действителност, нещата много зависят от конкретните обстоятелства.

В допълнение би могло да се каже, че докато чл. 6, т. 1 гарантира на страните по делото ефективно право на достъп до правосъдие за определяне на техните "граждански права и задължения", то на държавата принадлежи свободния избор по отношение на средствата, които могат да се използват, за да се постигне това. Въвеждането на схема за правна помощ, което сега Ирландия предвижда в областта на семейно-правните въпроси (виж по-горе параграф 11), представлява едно от тези средства, но има и много други, като например опростяването на съдебното производство. Във всички случаи, не е във функциите на съда да посочва, а още по-малко да указва, какви мерки трябва да се вземат; това, което Конвенцията изисква, е индивидът да използва право си на достъп до правосъдие в съответствие с чл. 6, т. 1 (виж, *mutatis mutandis*, решението *National Union of Belgian Police* от 27 октомври 1975 год., серия A, N 19, стр. 18, параграф 39, и гореспоменатото решение *Marckx*, стр. 15, параграф 31).

Заключението, което се налага в края на параграф 24, не означава непременно, че държавата трябва да осигури безплатна правна помощ за всеки спор, свързан с "гражданско право".

Съдът счита, че да се приеме, че съществува дотам разпростиращо се задължение, би било в несъответствие с факта, че Конвенцията не включва разпоредба за правна помощ по отношение на тези спорове. Трябва да се има предвид, че чл. 6, т. 3 се отнася само до наказателните производства. Въпреки липсата на подобна разпоредба по отношение гражданските производства, чл. 6, т. 1 понякога може да принуди съответната държава да осигури адвокатска помощ, когато такова съдействие се окаже необходимо, за да се реализира ефективния достъп до правосъдие, било защото правното представителство е задължително, както се предвижда от вътрешното право на някои от Високодоговарящите се страни за определени иски, било защото сложността на процедурата или делото изискват това.

Що се отнася до наличието на резерва от страна на Ирландия по отношение на чл. 6, т. 3, б. "с", не би могло тя да се тълкува като оказваща влияние и върху задълженията по чл. 6, т. 1; следователно, тази резерва няма отношение към настоящия случай.

27. Жалбоподателката не е могла да намери адвокат, желаещ да я представлява по делото за съдебна раздяла. Комисията приема, че причината адвокатите, с които тя се е консултирала, да не се съгласят да я представляват, е в невъзможността тя да заплати предвидените високи такси. Правителството не споделя това мнение, но Съдът го намира за правдиво, тъй като не е представено нито едно доказателство, което да го опровергава.

28. След като взе предвид всички обстоятелства по делото, Съдът намира, че г-жа Еъри не е могла да упражни ефективно правото си на достъп до Върховния съд с цел да получи решение за съдебна раздяла. Следователно е налице нарушение на чл. 6, т. 1.

III. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 14, ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛ. 6, Т. 1

29. Жалбоподателката поддържа становището, че тъй като правното средство на съдебната раздяла е по-лесно достъпно за лицата, които имат, за разлика от лицата, които нямат финансови възможности, то тя се явява жертва на дискриминация, основана на признак "имущество", в нарушение на чл. 14, във връзка с чл. 6, т. 1.

Комисията е на мнение, че като се има предвид нейното заключение по отношение на чл. 6, т. 1, не е необходимо да се разглежда жалбата и по чл. 14. Правителството няма възражения по този въпрос.

30. Чл. 14 няма самостоятелно съществуване; той представлява един отделен елемент ("без всякаква дискриминация") от всяко едно от правата, които Конвенцията гарантира (виж, *inter alia*, гореспоменатото решение *Marckx*, стр. 15 - 16, параграф 32). Разпоредбите, които прогласяват тези права, могат да бъдат нарушавани както самостоятелно, така и във връзка с чл. 14. Ако Съдът не установи самостоятелно нарушение на някой от тези членове, при наличие на позоваване едновременно на някой от тях самостоятелно и във връзка с чл. 14, то Съдът трябва да разгледа делото и с оглед чл. 14. От друга страна, такова разглеждане по принцип не се изисква, когато Съдът открие нарушение на някоя друга самостоятелна разпоредба (чл. 6, т. 1). Нещата стоят по друг начин, ако наличието на очевидно неравенство по отношение на упражняването на въпросното право е основен аспект на разглежданото дело, но това не се отнася до нарушението на чл. 6, т. 1, установено в настоящото производство; следователно, Съдът не счита за необходимо да разглежда делото на основание чл. 14

IV. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 8

31. Г-жа Еъри твърди, че като не ѝ е осигурила ефективен достъп до законна процедура по семейно-правни въпроси, държавата, в лицето на Ирландия, не е зачала нейното право на неприкосновеност на семейния живот и следователно е нарушила чл. 8.

(текст на чл. 8)

В своя доклад Комисията изразява мнението, че като се вземе предвид нейното заключение по отношение на чл. 6, т. 1, не е необходимо жалбата да разглежда и на основание чл. 8. Независимо от това, по време на устните прения Главният делегат на Комисията изрази становището, че е налице нарушение на този член (чл. 8). Това твърдение се оспорва от Правителството.

32. Съдът не счита, че може да се каже, че Ирландия е извършила "намеса" в личния и семеен живот на г-жа Еъри : основното съдържание на нейната жалба не е, че държавата е

действала, а че е бездействала. Чл. 8 по своята същност цели защита на индивидите срещу произволно посегателство от страна на обществените власти, но това не просто задължава държавата да се въздържа от такова посегателство: в допълнение към това на пръв поглед негативно задължение може да има и позитивен елемент, присъщ на една ефективна защита на правото на личен и семеен живот (виж гореспоменатото решение *Marckx*, стр. 15, параграф 31).

33. В Ирландия много аспекти на личния и семеен живот са регламентирани от правото. Що се отнася до института на брака, двамата съпрузи по принцип са длъжни да живеят заедно, но имат право, в определени случаи, да поискат разрешение за съдебна раздяла; това показва, че защитата на правото на личен и семеен живот понякога изисква съпрузите да бъдат освободени от задължението да живеят заедно.

Ефективната защита на правото на неприкосновен личен и семеен живот задължава Ирландия да направи правното средство на съдебната раздяла ефективно достъпно за всеки, който смята, че е подходящо да използва именно този начин. Това средство, обаче, в конкретната хипотеза не е било ефективно достъпно за жалбоподателката : поставена на практика в невъзможност да се обърне към Върховния съд (виж по-горе параграф 20 - 28), съпругата не е могла да поиска признаване по законен ред на нейната *de facto* раздяла със съпруга ѝ. В резултат на това тя става жертва на нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

V. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 13

34. Като твърди, че е била лишена от ефективно правно средство за защита пред националните власти срещу нарушенията, по повод на които е подадена жалбата, г-жа Еъри се позовава включително и на чл. 13.

(текст на чл. 13)

Комисията е на мнение, че като се има предвид нейното заключение по отношение на чл. 6, т. 1, не е необходимо жалбата да се разглежда и на основание чл. 13. Правителството няма възражения по този въпрос.

35. Г-жа Еъри желае да упражни правото си по силата на ирландското законодателство да започне производство за съдебна раздяла. Съдът вече е решил, че производства от този вид попадат в приложното поле на чл. 6, т. 1, тъй като се отнасят до "гражданско право" по смисъла на тази разпоредба (виж по-горе параграф 21), както и че Ирландия е задължена по силата на чл. 8 да осигури ефективен достъп до правното средство за защита, така че г-жа Еъри да може да организира своя личен живот (виж по-горе параграф 33). Чл. 13 и чл. 6 отчасти съвпадат в конкретния случай и затова Съдът не счита за необходимо да разглежда дали са спазени изискванията на първия текст (чл. 13), тъй като изискванията на чл. 13 са по-леки, като в случая дори изцяло се поглъщат от изискванията на чл. 6 (виж, *mutatis mutandis*, гореспоменатото дело *De Wilde, Ooms и Versyp* от 18 юни 1971 год., стр. 46, параграф 95).

VI. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 50

36. По време на заседанията адвокатката на жалбоподателката заявява пред Съда, че ако се установи нарушение на Конвенцията, нейната клиентка ще иска справедливо удовлетворяване по силата на чл. 50 в три направления : ефективен достъп до правно средство за прекратяване на брака; парично обезщетение за претърпени неимуществени вреди, под формата на болки, страдания и умствени терзания; и парично обезщетение за направените разноски, главно допълнителни разходи, такси за адвокатски услуги и други специални такси. Последните две искания не са били уточнени по размер.

Правителството няма възражения по отношение на прилагането на чл. 50.

37. Следователно, въпреки че е повдигнат по силата на член 47 от Процедурния правилник на Съда, поставеният въпрос не е готов за разрешаване. Съдът се е длъжен да отложи разглеждането на въпроса и да определи по-нататъшната процедура, вземайки предвид и възможността от споразумение между ответната държава и жалбоподателката (Правило 50, точки 3 и 5 от Правилника на Съда).

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ РЕШИ:

I. ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНИТЕ ВЪЗРАЖЕНИЯ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО ПО ДОПУСТИМОСТТА

1. Отхвърля единодушно възражението на Правителството, основащо се на явна необоснованост на жалбата;

2. Отхвърля с шест гласа срещу един първата част от възражението на Правителството, че вътрешноправните средства за защита не са били изчерпани (параграф 19 А от мотивите);

3. Присъединява единодушно втората част от последното възражение към съществото на спора (параграф 19 Б от мотивите), но я отхвърля с шест гласа срещу един след разглеждането на делото по същество;

II. ПО СЪЩЕСТВОТО НА ДЕЛОТО

4. Постановява с пет гласа срещу един, че е налице нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията, разгледана самостоятелно;

5. Постановява с пет гласа срещу три, че не е необходимо делото да се разглежда и на основание чл. 14, взет във връзка с чл. 6, т. 1;

6. Постановява с четири гласа срещу три, че е налице нарушение на чл. 8;

7. Постановява с четири гласа срещу три, че не е необходимо делото да се разглежда и на основание чл. 13;

8. Постановява единодушно, че въпросът във връзка с прилагането на чл. 50 не е готов за разрешаване;

следователно,

(а) оставя за предстоящо разглеждане целия поставен въпрос;

(б) поканва Комисията да представи пред Съда, в срок от два месеца от постановяването на това решение, своето становище по този въпрос, включително и съобщение за евентуално постигнато споразумение между Правителството и жалбоподателката;

(в) отлага предстоящата процедура;

Изготвено на френски и английски език, като и двата текста са автентични, в Сградата по правата на човека, Страсбург, на девети октомври, хиляда деветстотин седемдесет и девета година.

Подписано от: Дж. Виарда, Председател

М.А.Ейсен, Секретар